

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญทั้งสิ้น 9 หมวด และหมวดที่เป็นจุดเน้นที่เห็นชัดเจนประการหนึ่ง คือ หมวดที่ 4 ว่าด้วย แนวการจัดการศึกษา ซึ่งได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้จะต้องบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา เพื่อต้องการให้เด็กไทยทุกคนได้เป็นคนดี คนเก่ง และดำรงชีวิตได้อย่างมีความเหมาะสมของแต่ละบุคคล (คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543, หน้า 16)

การที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ต้องคำนึงถึงนักเรียนหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกัน และสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ ซึ่งการพัฒนานั้นแต่ละคนย่อมไม่เท่ากันและไม่เหมือนกัน บางคนเรียนรู้ทางวิชาการได้ดี แต่บางคนมีพรสวรรค์และทักษะทางด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ หรืออื่น ๆ ถ้าครูทราบและมีข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพรสวรรค์ของผู้เรียนแต่ละคนได้ พร้อมทั้งจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ผู้เรียน ผู้สอนมีความเข้าใจตรงกัน พร้อมและพากันเรียนรู้ไปตามที่แต่ละคนชอบและถนัด ผู้เรียนก็มีความสุขในการเรียน ผู้สอนก็มีความสุขในการสอน หมายความว่าเยาวชนของไทยได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 2)

การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือ กระบวนการทางปัญญาที่พัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม โดยมีสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศ

ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

สาระสำคัญ ของการเรียนรู้ที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญมิได้หมายความว่า ครูจะลดบทบาทหรือลดความสำคัญลงแต่ประการใด ครูยังกลับมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น เพราะเป็นการเปลี่ยนจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง (ประเวศ วะสี, 2541, หน้า 13) ดังนั้น การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ นอกจากจะเปลี่ยนมุมมองของผู้เรียนแล้ว เราจะต้องเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ด้วย เพราะการศึกษาในรูปแบบเดิมเป็นการสอนแบบครูบอกให้ท่องจำ เด็กท่องจำแล้วก็ลืม แต่แนวคิดใหม่คือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้สามารถรวบรวมความรู้ต่าง ๆ มาสะสม บูรณาการเข้าด้วยกัน สร้างเป็นองค์ความรู้ ทดลองและนำไปใช้งานเกิดการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยครูให้ความช่วยเหลือเฉพาะบางส่วน กิจกรรมการเรียนการสอนกว่าร้อยละ 80 จึงเปลี่ยนมาเป็นของผู้เรียน (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 315)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่ใช่สิ่งที่กระทำสำเร็จโดยง่าย หรือในช่วงระยะเวลาอันสั้น การนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติในระดับห้องเรียน แม้โรงเรียนจะได้เข้ามา มีบทบาทในการเตรียมการเพื่อสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดีแล้วก็ตาม ก็มักจะมีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนเสมอ ซึ่งหากบุคลากรของโรงเรียนทั้งในส่วนของผู้บริหาร ฝ่ายต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนที่ปฏิบัติโดยตรงไม่ตระหนักและรู้เท่าทันปัญหา แล้วพยายามหาทางป้องกัน แก้ไข อย่างทันกาลแล้ว ก็อาจก่อให้เกิดความท้อแท้เหนื่อยหน่าย และหมดกำลังใจในที่สุด (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า 83)

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด ไม่ว่าจะใช้แนวคิดใด จะประสบผลสำเร็จไม่ได้ หากครูและผู้เรียนไม่เปลี่ยนบทบาทของตน ครูส่วนหนึ่งยังคงชินอยู่กับบทบาทเดิม คือ การเป็นผู้บอกเล่า ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ให้ผู้เรียน และผู้เรียนส่วนหนึ่งก็ยังชินกับการเป็นผู้รับความรู้ และจำความรู้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อครูและผู้เรียนทั้งสองฝ่ายต่างก็เปลี่ยนพฤติกรรม คือ ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน และผู้เรียนก็เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียน ทั้งนี้ ผู้ที่จำเป็นต้องเริ่มต้นก่อนควรจะเป็นครู เพราะครูเป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนอยู่แล้ว เมื่อสภาพการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไป ผู้เรียนก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามสภาพที่จัดให้ ขึ้นอยู่กับการปรับตัวของผู้เรียนและแรงเสริมที่จะได้รับจากครู

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ในเขตการศึกษา 12 พบปัญหาการจัดการเรียนการสอนในด้านพฤติกรรมการสอนของครู ดังเช่น งานวิจัยของ สุทธิพงษ์ ทรงศีล (2542) ซึ่งศึกษาการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง พบข้อที่ควรนำมาปรับปรุงคือ ในด้านการรับรู้ของนักเรียนต่อการจัดการเรียน

การสอนรูปแบบนี้มีอยู่ในระดับมาก ฉะนั้นผู้บริหารควรกำหนดให้ครูจัดกิจกรรมเสริมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ได้ร่วมกันระดมพลังสมอง และเข้าใจบทบาทของตนเอง และกระบวนการกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนสูงขึ้น จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมการสอนของครูนั้นมีผลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน ดังข้อเสนอแนะจากการวิจัยที่กล่าวถึงด้านการสอน ผู้บริหารควรกำหนดให้ครูผู้สอนเปิดโอกาสและส่งเสริมให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่มในการสรุปข้อคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเองอย่างกว้างขวางขึ้น ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารควรกำหนดให้ครูผู้สอนยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนที่เสนอมาอย่างมีเหตุผล ให้ความสนใจกับนักเรียนแต่ละคน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงกับความสนใจของนักเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนทุกด้านให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนมากขึ้น

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 3) เสนอความเห็นว่ ในปัจจุบันโลกวิวัฒนาการไปมาก มีเนื้อหา สารระ ข้อมูลมากมายมหาศาล การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว กว้างไกลไปทั่วโลกและเป็นเทคโนโลยีที่พัฒนาไปไกลมาก ถ้าครูยังสอนแบบท่องจำอยู่ ผู้เรียนไม่สามารถจำเนื้อหา สารระ ข้อมูล ได้ทั้งหมด และยัต้องใช้เวลาอีกมากจึงจะเรียนรู้เนื้อหาได้ทั้งหมด การเรียนต้องเรียนตามคำบอกของคนอื่น ผู้เรียนมิได้เรียนเพื่อให้เกิดกระบวนการคิด ถ้าเป็นเช่นนั้นคนไทยก็ไม่สามารถคิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ ไม่สามารถแข่งขันกับคนอื่น ๆ ประเทศอื่น ๆ ประเทศไทยไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญของโลกได้ แล้วเราจะสอนกันอย่างไร จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาได้ จากสภาพที่ครูต้องสอนเนื้อหาสาระ ข้อมูลมากมาย โรงเรียนแต่ละ โรงต้องจัดการเรียนการสอนในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ให้มากขึ้น เพื่อครูจะได้บรรจุสิ่งที่คนทั่วไปในขณะนี้ เรียกว่า ความรู้ให้ผู้เรียนได้มากที่สุด มีผลไปถึงผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็เกรงว่าบุตร-หลานของตนจะเรียนไม่ทันเพื่อน จะมีความรู้้น้อยกว่าเพื่อน จะสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ ก็ให้บุตร-หลานไปเรียนพิเศษตามสถาบันกวดวิชาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังขอร้องเกมบังคับให้โรงเรียนที่บุตร-หลานของตนเรียนอยู่จัดสอนพิเศษ ผู้ปกครองต้องเสียเงินเสียทองในการเรียนพิเศษอีก บางครั้งผู้ปกครองที่ไม่เคยคิดจะให้บุตร-หลานของตนเรียนพิเศษ แต่ก็กลัวว่าบุตร-หลานของตนจะมีความรู้ไม่ทันเพื่อน ก็จะต้องให้เรียนพิเศษด้วย ผู้ปกครองบางคนไม่มีเงินก็ต้องไปขวนขวายหาเงินหาทองมาให้บุตร-หลานได้เรียนพิเศษ ปัญหาที่ตามมามีมากมาย เด็กเกิดความเครียด ผู้ปกครองเกิดความกังวล ครู ผู้บริหารมีภาระมากขึ้น

อำเภอบางละมุงเป็นอำเภอที่กำลังมีการแข่งขันและขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมขึ้นสูงเป็นลำดับ ในขณะที่เดียวกันผู้เรียนมีความหลากหลายด้านสังคม ความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ พฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกัน ดังนั้นแล้วการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน

เป็นสำคัญจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างมาก หากครูผู้สอนได้ตระหนักถึงความสำคัญ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีความรู้และความเข้าใจตรงกัน นอกจากนั้นแล้วยังทำให้สถานศึกษาทราบแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับสภาพ สังคมในเขตพื้นที่อำเภอบางละมุงได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนระดับ ประถมศึกษามีปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูร่วมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นปัญหาที่มี ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษา จึงเห็นควรทำการศึกษเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสอนของครูต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในด้านการเตรียมการสอน การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อ การสอน และการวัดผลและประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสดูพิจารณาเกี่ยวกับสภาพ การจัดการเรียนการสอนและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ซึ่งจะได้ออกค้นพบที่จะนำไปใช้ ให้เป็นประโยชน์ หรือเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูก่อนและหลังการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูต่อการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อเปรียบเทียบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูต่อการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามตัวแปร เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน ช่วงชั้น การสอน และระดับการจัดการเรียนการสอน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้เกิดองค์ความรู้ในด้านพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน ของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เต็มศักยภาพในการสร้างเสริมบุคคล ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม โดยมีความสำคัญดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับใดอันจะนำมาเป็น ข้อมูลในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูผู้สอน

2. เป็นข้อมูลให้กับครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ได้นำไปพัฒนาการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน
3. เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารในโรงเรียนเอกชน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ได้นำไปปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

สมมติฐานของการวิจัย

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครู ต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน ช่วงชั้นการสอน และระดับ การจัดการเรียนการสอน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา มุ่งศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูต่อการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ตามตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียน การสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ คือ ครูโรงเรียนเอกชน ที่สอนในระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน 679 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นครูผู้สอนระดับประถมศึกษา โรงเรียน เอกชน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน 248 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามช่วงชั้นที่สอน โดยถือเกณฑ์การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจาก ตารางสำเร็จรูปของเกรจีซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607 – 610)

3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรต้น

3.1.1 เพศ แบ่งเป็น

3.1.1.1 เพศชาย

3.1.1.2 เพศหญิง

3.1.2 อายุ แบ่งเป็น

3.1.2.1 อายุต่ำกว่า 30 ปี

3.1.2.2 อายุ 30 – 35 ปี

3.1.2.3 อายุ 36 – 40 ปี

3.1.2.4 อายุ 41 – 45 ปี

3.1.2.5 อายุ 46 ปี ขึ้นไป

3.1.3 วุฒิการศึกษา

3.1.3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

3.1.3.2 ปริญญาตรี

3.1.3.3 สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.4 สาขาที่จบการศึกษาสูงสุด

3.1.4.1 สาขาศึกษาศาสตร์หรือคุรุศาสตร์

3.1.4.2 สาขาอื่นๆ

3.1.5 ประสบการณ์ในการสอน ใช้เกณฑ์การแบ่งตามสัญญาจ้างของครูโรงเรียน
เอกชน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ที่มีการทำสัญญาจ้างอย่างน้อย 5 ปี คือ

3.1.5.1 ประสบการณ์ 0 – 5 ปี

3.1.5.2 ประสบการณ์ 6 – 10 ปี

3.1.5.3 ประสบการณ์ 11 – 15 ปี

3.1.5.4 ประสบการณ์ 16 ปี ขึ้นไป

3.1.6 ช่วงชั้นการสอน

3.1.6.1 ช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1 - 3)

3.1.6.2 ช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6)

3.1.7 ระดับการจัดการเรียนการสอน

3.1.7.1 น้อย (ต่ำกว่า 50 % หรือน้อยกว่า 15 คาบ/สัปดาห์)

3.1.7.2 ปานกลาง (50 % - 75 % หรือ 15 – 22 คาบ/สัปดาห์)

3.1.7.3 มาก (สูงกว่า 75 % หรือมากกว่า 22 คาบ/สัปดาห์)

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครูก่อนและหลังการสอนที่เน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญ ประกอบด้วย

3.2.1 ด้านการเตรียมการสอน

3.2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน

3.2.3 ด้านการใช้สื่อการสอน

3.2.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้กำลังใจและช่วยแก้ปัญหาหรือชี้แนะทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้อง

2. พฤติกรรมการสอนของครู หมายถึง การที่ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศปลุกเร้า จูงใจ และสร้างเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาผู้เรียนอย่างทั่วถึง ครูจัดกิจกรรม และสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้ ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง ครูฝึกฝนกิจกรรมรายา และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

- 2.1 ด้านการเตรียมการสอน
- 2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 2.3 ด้านการใช้สื่อการสอน
- 2.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล

3. แบบสอบถามการปฏิบัติของครูผู้สอน หมายถึง เครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประกอบด้วย ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัด การเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการประเมินผล ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. ครู หมายถึง ผู้สอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน อำเภอบางละมุง จังหวัด ชลบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547

5. สภาพการสอน หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่ครูแสดงออก เพื่อมุ่งพัฒนา ผู้เรียนในด้าน ความรู้ ทักษะ และเจตคติตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในการสอนแต่ละครั้ง เป็นการกระทำที่ครูแสดงออกอันมีผลต่อประสบการณ์ของผู้เรียน

5.1 กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรม ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5.2 เนื้อหา หมายถึง ข้อความที่ครูนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5.3 สื่อการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ ที่ครูใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผล

5.4 การวัดและประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่

6. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน หมายถึง การปรับเปลี่ยนบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6.1 บทบาทด้านการเตรียมการ ประกอบด้วย

6.1.1 การเตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ซึ่งจะต้องให้คำอธิบาย แนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้ ดังนั้นครูจะต้องมีการศึกษาค้นคว้าเตรียมตนเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติมาก ๆ ในหัวข้อเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบรวมทั้งข้อมูลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

6.1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้อีกต่อไป ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ และ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือ ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ และ ห้องพิพิธภัณฑสถานในโรงเรียน ทั้งนี้รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนด้วย ซึ่งครูสามารถสำรวจบัญชีรายชื่อหนังสือ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนด ในกิจกรรมการเรียนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

6.1.3 การเตรียมกิจกรรมการเรียน บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ตามที่กำหนด โดยบทบาทในส่วนนี้ครูจะทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการ (Manager) ที่กำหนดบทบาทการเรียนรู้ และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียน ให้เขาได้ทำกิจกรรมตามความต้องการความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

6.1.4 การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เมื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนแล้ว ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียนดังกล่าวบรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตอนนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผล

6.1.5 การเตรียมการวัดและประเมินผล บทบาทการเตรียมการอีกประการหนึ่ง
หนึ่ง คือ การเตรียมวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์
การเรียนรู้ และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ (Process) และผลงาน (Product)
ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านพุทธิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (affective) และทักษะนิสัย (Psychomotor)
โดยเตรียมวิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

6.2 บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทขณะผู้เรียนดำเนินการกิจกรรมการเรียน
การสอน ประกอบด้วย

6.2.1 การเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา (Helper and Advisor) คอยให้
คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลาที่คุณเรียนต้องการเพื่อให้
การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.2.2 การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager)
ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

6.2.3 การเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม (Active Participant) โดยเข้าร่วมทำกิจกรรมใน
กลุ่มผู้เรียนพร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็นหรือช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียน
ขณะทำกิจกรรม

6.2.4 การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ (Monitor) ตรวจสอบผลการทำงานตาม
กิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ก่อนให้ผู้เรียนสรุปเป็นข้อความรู้ที่ได้จาก
การเรียนรู้

6.2.5 การเป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนเสริมแรง
และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟัง
ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อภิปรายโต้แย้งแสดงความเห็นด้วยท่วงทีนุ่มนวล ให้เกียรติและเป็นมิตร
โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

6.3 บทบาทด้านการประเมินผล เป็นบทบาทที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการเพื่อตรวจสอบ
ว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้
ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัด
ควรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริง (Authentic Measurement) จากการปฏิบัติ
(Performance) และจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ซึ่งในการวัดและประเมินผลนี้นอกจากครู
จะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้ว ผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรจะมีบทบาทร่วมวัด และ
ประเมินตนเองและกลุ่มด้วยการหาคะแนนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนหาได้โดยนำคะแนน
เฉลี่ยหลังใช้วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หักออกจากคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้วิธีการสอนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ ถ้าคะแนนเฉลี่ยเป็นค่าบวกแสดงว่ามีการเปลี่ยนพฤติกรรมในทางเพิ่มขึ้น
ถ้าคะแนนเฉลี่ยเป็นค่าลบแสดงว่ามีการปรับเปลี่ยนในทางลดลง

7. ระดับการจัดการเรียนการสอน หมายถึง จำนวนคาบที่ครูผู้สอนนำเทคนิคการสอน
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในงานวิจัยศึกษาเฉพาะชั้นที่จัด
การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ